

بیت‌المقدس

دانشکده: ادبیات و علوم انسانی

گروه: معارف اسلامی

رساله برای دریافت کارشناسی ارشد (M.A) در رشته: معارف اسلامی و حقوق - حقوق خانواده

راهکارهای فقهی و حقوقی ایجاد محرمیت بین فرزند خوانده و

سرپرست و آثار آن

استاد راهنما: دکتر ابوالقاسم ولی زاده

استاد راهنما دوم: دکتر ابراهیم عزیزی

نگارش

فاطمه بیرانوند

شهریور ۱۴۰۰

4080 تاریخ :
 شماره :
 پست :

بسمه تعالی

دانشگاه ارومیه
 گروه ادبیات و علوم انسانی

وزارت علوم، تحقیقات و فناوری
 مدیریت محترم گروه معارف اسلامی

با سلام، بدینوسیله به اطلاع میرساند جلسه امتحان نهائی شامل دفاع از پایان نامه کارشناسی ارشد خانم فاطمه بیرانوند دانشجوی کارشناسی ارشد رشته حقوق خانواده به شماره دانشجویی ۹۸۴۶۲۱۰۰۴ با موضوع : راهکارهای فقهی و حقوقی ایجاد محرمیت بین فرزند خوانده و سرپرست و آثار آن با حضور محترم هیئت داوران در ساعت ۱۲:۰۰:۰۰ مورخ ۱۴۰۰/۰۶/۳۰ در آمفی تاتر دانشکده دانشکده ادبیات و علوم انسانی تشکیل و بر اساس محتوی و چگونگی ارائه پایان نامه کارشناسی ارشد و جدول تعیین رتبه موجود در سایت معاونت پژوهش و فناوری دانشکده با احتساب مقالات مستخرج از آن تحت عناوین زیر :

با نمره به عدد ۱۸/۲۵ به حروف: هجده و بیست و پنج و یک یا رتبه: هجده و بیست و پنج و یک

مورد تصویب اعضا کمیته قرار گرفت. خواهشمند است دستور فرمایید موارد جهت اطلاع و اقدام به معاونت پژوهش و فناوری دانشکده اعلام گردد.

استاد راهنمای اول 60%	ابوالقاسم ولی زاده
استاد راهنما 40%	ابراهیم عزیزی
داور داخلی	محمد حیدری راد
داور داخلی	دلیر شجاع اباجلو

استاد راهنمای اول
 رئیس هیئت داوران

ارومیه، خیابان و النجر (۲)
 روبروی صد او سیما
 تلفن: ۰۴۴۱ ۳۳۶۲۰۰۸-۱۷
 فاکس: ۰۴۴۱-۳۳۶۹۷۱۶
 صندوق پستی: ۵۷۱۶۸-۸۴۳۷۵

تعهذنامه ی اصالت پایان نامه

اینجانب فاطمه بیرانوند دانش آموخته مقطع تحصیلی کارشناسی ارشد حقوق و معارف اسلامی_ حقوق خانواده که در تاریخ ۱۴۰۰/۴/۳۰ از پایان نامه خود تحت عنوان راهکارهای فقهی و حقوقی ایجاد محرمیت بین فرزند خوانده و سرپرست و آثار آن با کسب نمره / درجه ۱۸/۲۵ / خیلی خوب دفاع نموده ام، متعهد می شوم:

۱- این پایان نامه حاصل تحقیق و پژوهش انجام شده توسط اینجانب بوده و در مواردی که از دستاوردهای علمی و پژوهشی دیگران (اعم از مقاله، کتاب، پایان نامه و غیره) استفاده نموده ام، مطابق ضوابط و رویه موجود، نام منبع مورد استفاده و سایر مشخصات آن را در فهرست مربوط ذکر و درج کرده ام.

۲- این پایان نامه قبلاً برای دریافت هیچ مدرک تحصیلی (هم سطح، پایین تر یا بالاتر) در سایر دانشگاه ها و موسسات آموزش عالی ارائه نشده است.

۳- چنانچه بعد از فراغت از تحصیل، قصد استفاده از هرگونه بهره برداری اعم از چاپ کتاب، ثبت اختراع و ازین دست موارد از این پایان نامه را داشته باشم، از حوزه معاونت پژوهشی دانشگاه ارومیه مجوزهای مربوطه را اخذ نمایم.

۴- چنانچه در هر مقطع زمانی خلاف موارد فوق ثابت شود، عواقب ناشی از آن را می پذیرم و دانشگاهی مجاز است با اینجانب مطابق ضوابط و مقررات رفتار نموده و در صورت ابطال مدرک تحصیلی ام هیچ گونه ادعائی نخواهم داشت.

نام و نام خانوادگی: فاطمه بیرانوند

تاریخ و امضاء: ۱۴۰۰/۴/۲۷

تقدیم به

پدر و مادر عزیز و مهربانم که در سختی‌ها و دشواری‌های زندگی، همواره یآوری دل‌سوز و فداکار و پشتیبانی محکم و مطمئن برایم بوده‌اند.

و خواهران و برادر عزیزم که وجودشان شادی‌بخش و مایه آرامش من است.
و تمام عزیزانی که مرا کلمه‌ای آموختند.

تشکر و قدردانی

بی شک به انجام رسیدن پایان‌نامه حاضر بدون مساعدت و همکاری اساتید ارجمند و دوستان عزیزم امکان‌پذیر نبوده است؛ لذا وظیفه خود می‌دانم که مراتب سپاس و قدردانی خود را به‌تمامی این عزیزان ابراز نمایم.

از استاد راهنمای بزرگوارم جناب آقای دکتر ابوالقاسم ولی‌زاده و جناب آقای دکتر ابراهیم عزیزی به پاس زحمات دلسوزانه در طول این دوره، حمایت‌ها و راهنمایی‌های ارزشمندشان که در سایه توجهات ایشان توانستم گامی در جهت کسب علم و دانش بردارم کمال تشکر را دارم.

در این میان و در امر داوری از اساتید گران‌قدر خانم دکتر شجاع و آقای دکتر حیدری زاد که زحمت داوری رساله اینجانب را قبول فرمودند، قدردانی نموده و برای ایشان آرزوی طول عمر و سربلندی دارم.

خالصانه از تمامی اساتید و معلمان و مدرسانی که در مقاطع مختلف تحصیلی به من علم آموخته و مرا از سرچشمه دانایی سیراب کرده‌اند متشکرم.

چکیده

مسئله محرمیت از موضوعات مهم فقه است که مکاتب فقهی و حقوقی درباره آن بحث کرده‌اند. با توجه به این که در شرایط عادی بین فرزند خوانده و سرپرستان هیچ گونه محرمیتی وجود ندارد، بررسی راهکارهای فقهی و حقوقی ایجاد محرمیت بین فرزندخوانده و سرپرست از اهمیت بسیاری برخوردار است و با توجه دقیق تر به مسئله محرمیت در فرزندخواندگی می‌توان تا حدودی شبهات و معضلات این مسئله را حل و فصل کرد. از جمله راهکارهای فقهی و حقوقی جهت ایجاد محرمیت به این موارد اشاره شده است: استناد به قاعده ی عسر و حرج، استناد به قاعده ی عسر و حرج، استناد به فقدان تجاذب جنسی بین فرزند خوانده و سرپرستان، استناد به قواعد اخلاقی و رابطه ی تربیتی، رضاع و ازدواج موقت. نتایج تحقیق نشان می‌دهد که بعضی از این راهکارها، مبنای فقهی درستی نداشته و قابل به‌کارگیری به‌صورت گسترده نیستند و بعضی از این راهکارها نیز با توجه به منابع فقهی معتبر و آیات قرآن صحیح نبوده و مورد تأیید فقهای شیعه نیست. روش تحقیق توصیفی تحلیلی است که به‌صورت کتابخانه‌ای و با رجوع به متون و کتب فقهی و حقوقی انجام شده است. نتایج این تحقیق می‌تواند شبهات و معضلات بحث محرمیت در فرزندخواندگی را تا حدودی مرتفع سازد و راهنمایی برای فرزند پذیران در خصوص بحث محرمیت باشد.

واژه‌های کلیدی: فرزندخوانده، محرمیت، سرپرست، راهکارهای محرمیت.

فهرست مطالب

فصل یک: کلیات و مفاهیم.....	۱
۱-۱ مقدمه	۲
۱-۲ بیان مسئله	۴
۱-۳ اهمیت و ضرورت تحقیق	۶
۱-۴ اهداف تحقیق	۶
۱-۴-۱ اهداف کلی	۷
۱-۴-۲ اهداف جزئی	۷
۱-۵ سوالات تحقیق	۷
۱-۵-۱ سوالات کلی	۷
۱-۶ مفاهیم	۷
۱-۶-۱ تعریف لغوی فرزندخواندگی	۸
۱-۶-۲ تعریف اصطلاحی فرزندخواندگی	۹
۱-۶-۳ مفهوم لغوی و اصطلاحی محرمیت	۱۲
۱-۷ جمع بندی	۱۴
فصل دوم: راهکارهای فقهی ایجاد محرمیت	۱۵
۲-۱ مقدمه	۱۶
۲-۲ پیشینه تحقیق	۱۶
۲-۲-۱ پیشینه موضوع	۱۶
۲-۲-۲ پیشینه فرزندخواندگی در قوانین	۱۸
۲-۲-۲-۱ قانون مصوب سال ۱۳۵۳	۱۹
۲-۲-۲-۲ قانون مصوب سال ۱۳۹۲	۲۱
۲-۳ پیشینه عنوان	۲۲
۲-۴ راهکارهای فقهی ایجاد محرمیت	۲۶

- ۲۸..... ۱-۴-۲ استناد به عسرو حرج برای ایجاد محرمیت
- ۲۹..... ۱-۴-۲ دلایل وارد شده در دفاع استناد به عسرو حرج
- ۳۲..... ۲-۴-۲ دلایل وارده برای رد استناد به عسرو حرج
- ۳۸..... ۲-۴-۲ رضاع
- ۴۰..... ۱-۲-۴-۲ شرایط ایجاد محرمیت رضاعی
- ۴۵..... ۲-۲-۴-۲ راه‌های ایجاد محرمیت رضاعی
- ۴۶..... ۳-۴-۲ ازدواج موقت
- ۴۶..... ۱-۳-۴-۲ راه‌های ایجاد محرمیت به واسطه نکاح موقت
- ۵۱..... ۲-۴-۳-۲ صوری بودن نکاح موقت و اثر آن
- ۵۳..... ۳-۳-۴-۲ ادله مبنی بر صحت عقد و محرمیت
- ۵۶..... ۴-۳-۴-۲ ادله مبنی بر بطلان عقد و محرمیت
- ۶۱..... ۴-۴-۲ استناد به فقدان تجاذب جنسی بین فرزندخوانده و سرپرستان
- ۶۲..... ۱-۴-۴-۲ ادله باطل بودن استناد به فقدان تجاذب جنسی
- ۶۳..... ۵-۲ جمع‌بندی
- ۶۶..... فصل سوم: راهکارهای حقوقی ایجاد محرمیت
- ۶۷..... ۱-۳ مقدمه
- ۶۷..... ۲-۳ راهکارهای حقوقی ایجاد محرمیت
- ۶۷..... ۱-۲-۳ استناد به قواعد اخلاقی
- ۶۹..... ۲-۲-۳ استناد به قرآن و نهادهای مشابه
- ۸۰..... ۳-۲-۳ استناد به رابطه تربیتی
- ۸۲..... ۳-۳ جمع‌بندی
- ۸۵..... فصل چهارم: آثار وجود یا فقدان محرمیت
- ۸۶..... ۱-۴ مقدمه
- ۸۶..... ۲-۴ آثار محرمیت
- ۸۶..... ۱-۲-۴ ممنوعیت نکاح

۸۸.....	۲-۲-۴ حفظ نگاه و پوشش
۹۰.....	۳-۲-۴ موضع قانون گذار در خصوص ازدواج سرپرست با فرزندخوانده
۹۰.....	۱-۳-۲-۴ قانون حمایت از کودکان بی سرپرست و بدسرپرست مصوب ۱۳۵۳
۹۱.....	۲-۳-۲-۴ قانون حمایت از کودکان بی سرپرست و بدسرپرست مصوب ۱۳۹۲
۹۲.....	۴-۲-۴ استدلال موافقین ازدواج
۹۲.....	۱-۴-۲-۴ مستندات قرآنی
۹۷.....	۲-۴-۲-۴ ادله فقهی
۹۸.....	۵-۲-۴ استدلال مخالفین ازدواج
۹۹.....	۱-۵-۲-۴ ادله فقهی
۱۰۹.....	۲-۵-۲-۴ ادله حقوقی
۱۱۴.....	۳-۴ جمع بندی
۱۱۶.....	نتیجه گیری
۱۲۳.....	منابع و مأخذ

فصل یک: کلیات و مفاهیم

۱- مقدمه

سرپرستی از کودکان بی سرپرست امری خداپرستانه و اخلاقی است ولی از آن جا که فرزندخوانده با والدین فرزندپذیر رابطه طبیعی ندارد و قانون بر رابطه موجود بین کودک و سرپرستان حاکم است هیچ گونه محرمیتی بین آنها وجود ندارد و با فرزندخواندگی هم هیچ محرمیتی بین آنها ایجاد نمی شود.

و مشکلی که معمولاً زوجین مؤمن را آزار می دهد و در برخی موارد آنها را از پذیرش سرپرستی فرزندخوانده منصرف می کند مسئله محرمیت است؛ زیرا اگر فرزندخوانده دختر باشد در آینده با پدرخوانده در خصوص محرمیت مشکل خواهد داشت و اگر پسری به فرزندخواندگی پذیرفته شده باشد با مادرخوانده مشکل محرمیت خواهد داشت .

برای فرزندخوانده نیز مهم است که بدانند از چه طریق و به چه صورت با سرپرستان و بستگان آنها محرم می شوند تا هر دو طرف رابطه فرزندخواندگی یعنی سرپرستان و فرزندخوانده بدون نگرانی از عوارض و مسائل ناشی از حضور نامحرم سالم و طبیعی زندگی کنند؛ چرا که رعایت مسائل مربوط به محرمیت از احکام الهی است و بسیار حائز اهمیت است و نباید از فرمان الهی سرپیچی کرده و دست به گناه و عصیان زد .

بنا بر شریعت اسلام هیچ نسبتی که منجر به ایجاد محرمیت شود بین فرزندخوانده و سرپرست وجود ندارد و کودک بدون هیچ نسبتی می خواهد در یک خانواده و همراه با اعضای آن زندگی کند و در هر حال روح انفصال و غریبگی در چنین خانواده ای وجود دارد؛ بنابراین برای حل مشکل محرمیت راه چاره ای پیش بینی شده است که در کنار مکتب اسلام و با عمل به دستورات آن امکان داشتن زندگی سالم و رسیدن به سعادت و خوشبختی مهیا شود و نوعی از انواع نسبت های تأیید شده الهی بین طرفین ایجاد شود تا هم حقوق کودک و هم مصلحت او با ایجاد محرمیت بین او و سرپرستان رعایت شود.

هرچند در حوزه فرزندخواندگی و در خصوص رابطه فرزندخوانده و سرپرست آثار بسیاری تدوین و تألیف شده است؛ اما موضوع محرمیت کمتر مورد توجه و استقبال قرار گرفته است و موضوع ایجاد رابطه محرمیت با فرزندخوانده دارای شبهات بسیاری است و این امر باعث می‌شود که تحقیق در خصوص راه‌های ایجاد محرمیت بین سرپرستان و فرزندخوانده ضروری به نظر برسد .

در خصوص راه‌های ایجاد محرمیت در رابطه فرزندخواندگی در فقه دیدگاه‌های مختلف و متفاوتی وجود دارد و راهکار مناسبی برای حل این معضل پیشروی خانواده‌های فرزندپذیر قرار نمی‌گیرد این در حالی است که در قوانین جمهوری اسلامی ایران هم در مورد نحوه محرمیت فرزندخوانده به سرپرستان سکوت شده است و راهکاری برای افرادی که به نحوی با این موضوع درگیر می‌شوند پیش‌بینی نشده است و گاهی خانواده‌های فرزندپذیر از این قضیه چشم‌پوشی می‌کنند و به راحتی از آن می‌گذرند. بر اساس روش‌های مختلف، احکام و مقررات متفاوتی در خصوص فرزندخواندگی ارائه می‌شود و وسیع در نظر گرفتن دایره نفوذ قواعد فقهی مانند نفی حرج یا در نظر گرفتن مصلحت طفل و از این دست راهکارها و حاکم کردن این موارد بر بعضی الزامات شرعی شاید بتوان این معضلات را از میان برداشت و این مشکلات را حل کرد. با توجه به تعداد نسبتاً زیاد کودکان بی‌سرپرست این مسئله ضروری به نظر می‌رسد که راه‌های ایجاد محرمیت بین فرزندخوانده و سرپرست بازبینی شود و اه حلی برای از میان برداشتن این مشکل اندیشیده شود.

برای ایجاد محرمیت بین فرزندخوانده و سرپرستان راهکارهایی پیشنهاد شده که لازم است بهتر و بیشتر بررسی شوند تا درایم قابل به‌کارگیری هستند یا به دلایلی رد می‌شوند و نمی‌توان از آنها برای ایجاد محرمیت بین سرپرست و فرزندخوانده بهره‌مند شد. در حوزه فرزندخواندگی آثار زیادی تألیف شده‌اند؛ اما موضوع راه‌های ایجاد محرمیت بین فرزندخوانده و سرپرستان کمتر مورد توجه قرار گرفته است و عملاً راهکار مناسبی برای حل معضلات فرزندخواندگی ارائه نشده است.

۱-۲ بیان مسئله

می‌توان گفت یکی از مهم‌ترین مباحث حقوق ایران، بحث خانواده است. جایگاه خانواده به‌عنوان باهویت‌ترین نهاد اجتماعی از گذشته و خصوصاً در حال حاضر موقعیت و مقام ممتاز در بین تأسیسات حقوقی به دست آورده است. از جمله بحث‌های مهم مطرح شده در موضوع خانواده بحث فرزندخواندگی است. کسی که نمی‌تواند دارای فرزند شود این امکان را دارد که فرزند را به فرزند پذیرد. طفل پذیرفته شده فرزندخوانده و پذیرندگان پدرخوانده و مادرخوانده نامیده می‌شوند. فرزندخواندگی رابطه حقوقی است که با پذیرفتن طفلی به‌عنوان فرزندخوانده از طرف زن و مرد ایجاد می‌شود. بدون اینکه این زن و مرد پذیرنده فرزند پدر و مادر واقعی او باشند. در این صورت یک رابطه خاص حقوقی بین زن و مرد و فرزند که متعلق به آن‌ها نیست به وجود می‌آید. فرزندخواندگی از نظر حقوقی به واگذاری سرپرستی کودکان بی‌سرپرست تحت نظارت و سرپرستی سازمان بهزیستی به خانواده‌های متقاضی واجد شرایط قانون جاری حمایت از کودکان بی‌سرپرست گفته می‌شود. در زبان حقوقی فرزند کسی که از نسل کس دیگری باشد و رابطه بین او و پدر و مادر رابطه خونی و طبیعی باشد که آن‌ها را به هم پیوند بزند همچنین غیر از موارد استثنایی فرزند طبیعی را در صورتی می‌توان به پدر و مادر منسوب کرد که ناشی از نکاح باشد و پدر و مادر زن و شوهر باشند. (کاتوزیان، ۱۳۹۸: ۳۴۳)

با توجه به آن چه گفته شد فرزندخوانده فرزند حکمی و ظاهری است که رابطه صوری بین او و سرپرستان واقع است و انتساب و قرابت و انتساب او با خانواده پذیرنده مجازی است، به همین دلیل امکان از بین رفتن این ارتباط وجود دارد تا جایی که ممکن است فرزندخوانده فعلی در زمان دیگری و در آینده در حکم فرزندخوانده فرد دیگری باشد در حالی که ارتباط بین فرزند واقعی و پدر و مادر زیستی او واقعی و طبیعی است و هیچ حادثه‌ای حتی فوت طرفین این رابطه را از بین نخواهد برد و فرزند مشروع را نسبت به والدینش بیگانه نخواهد ساخت. فرزندخواندگی نهادی است با سابقه طولانی

به اشکال متفاوت در بین جوامع و تمدن‌های تاریخی. محققان برای پیدایش نهاد فرزندخواندگی علل و دلایل مختلفی ذکر کرده‌اند اکثر آن‌ها معتقدند فرزندخواندگی متأثر از نیازهای اقتصادی و نظامی بوده و عوامل روحی و معنوی و عاطفی نیز گاهی موجب پیدایش آن شده‌اند. در حال حاضر نهاد فرزندخواندگی بر پایه نیازهای معنوی و عاطفی کودک و سرپرست و خانواده بنا نهاده می‌شود (امامی، ۱۳۷۸: ۱۴).

اما مشکلی که معمولاً موجب رنجش خانواده‌ها می‌شود و در پاره‌ای از موارد آن‌ها را از پذیرش فرزندخوانده منصرف می‌کند مشکل محرمیت آن‌ها با فرزندخوانده است از این رو برای حل این مشکلات چاره‌ای اندیشیده شده که در سایه مکتب اسلام و با عمل به دستورات آن بتوان زندگی سالمی برای مؤمنان مهیا کرد. موضوع ایجاد محرمیت بین فرزندخوانده و سرپرست دارای شبهات بسیاری است و به همین دلیل تحقیق بر این موضوع ضروری به نظر می‌رسد. در حالی که در قوانین جمهوری اسلامی ایران در خصوص نحوه محرمیت فرزندخوانده خلأ اساسی مشاهده می‌شود و منابع فقهی ممکن است آثاری در پی داشته باشد که بررسی آن‌ها ضروری به نظر می‌رسد.

از طرف ائمه علیهماالسلام و پیامبر گرامی اسلام احادیث زیادی در این خصوص روایت شده است؛ بنابراین ضروری به نظر می‌رسد برای از بین بردن این خلأ تلاش کرد و راهکار مناسب ارائه کرد. حضرت علی (ع) در فرمان تاریخی خود به مالک‌اشتر دستور می‌دهد تا مواظب یتیمان باشد و به وضع آن‌ها رسیدگی نماید. در وصیت خود به امام حسن و امام حسین علیهماالسلام می‌فرماید: «یتیمان را گرسنه نگذارید و مواظب باشید که در اثر بی‌سرپرستی تباہ نگردند.» (طبری، ۱۳۷۳: ۱۴۸) پیامبر (ص) نیز فرموده‌اند: «کسی که یتیمی را سرپرستی کند تا اینکه بی‌نیاز شود و خداوند به موجب آن بهشت را بر او واجب می‌کند.» (ابن شعبه حزانی، ۱۹۸: ۱۴۰۴) و یا جای دیگری از ایشان نقل شده است «در بهشت

زیبای خداوند سرایی است که به آن سرای شادمانی گفته می‌شود و در آن سرا تنها کسانی درمی‌آیند که یتیمان مردم باایمان را شاد کرده باشند». (فریدونی و کرمی، ۱۳۸۹: ۱۶۰)

۳-۱ اهمیت و ضرورت تحقیق

باتوجه به رشد روزافزون و بسیار زیاد جمعیت کودکان بی‌سرپرست، پرداختن به این مسئله ضروری به نظر می‌رسد، با بازبینی فقه، چاره و راه حلی برای حل معضل فقدان محرمیت بین فرزندخوانده و سرپرست بر مبنای فقه اسلامی پیدا کنیم و فقه را با خوانش جدید بررسی کنند. موضوع فرزندخواندگی، یکی از چالش‌برانگیزترین موضوعات و مسائل مطرح در جامعه اسلامی است و مسائلی مانند ارث و محرمیت در رابطه با فرزندخواندگی می‌توانند تبدیل به چالش‌ها و معضلات بزرگی شوند. بنابراین در این پژوهش، بعد از بیان مسئله، به دنبال یافتن راهکارهایی برای حل معضلاتی که خوانده‌های فرزندپذیر و سرپرست ممکن است در رابطه با محرمیت در فرزندخواندگی با آن روبرو شوند خواهیم بود.

بررسی محرم و نامحرم سابقه طولانی در فقه دارد و به صورت کلی نگاه فرهنگ اسلامی در این خصوص این است که محرم و نامحرم باید برای مسلمانان مشخص شود تا از روابط خارج از عرف مردان و زنان نامحرم جلوگیری شود و بنیان خانواده‌ها و سلامت عمومی جامعه متزلزل نشود.

۴-۱ اهداف تحقیق

هر تحقیق اهدافی را دنبال می‌کند و هر تحقیقی برای دستیابی به اهداف خاصی صورت می‌پذیرد و تا زمانی که هدفی وجود نداشته باشد، تحقیقی هم وجود نخواهد داشت. می‌توان چنین گفت که هدف تحقیق خلاصه آن چه را که باید با انجام تحقیق به آن دست‌یافت را بازگو می‌کند.

۱-۴-۱ اهداف کلی

بررسی راهکارهای فقهی و حقوقی ایجاد محرمیت بین فرزندخوانده و سرپرست و آثار آن

۱-۴-۲ اهداف جزئی

شناسایی راهکارهای فقهی ایجاد محرمیت بین فرزندخوانده و سرپرست

شناسایی راهکارهای حقوقی ایجاد محرمیت بین فرزندخوانده و سرپرست

شناسایی آثار محرمیت و فقدان آن در فرزندخواندگی

۱-۵ سوالات تحقیق

هر تحقیق، در جهت تلاش برای رسیدن به پاسخ یک یا چند سؤال انجام می‌شود. این سؤالات در راستای

اهداف تحقیق مطرح می‌شوند.

۱-۵-۱ سوالات کلی

راهکارهای فقهی و حقوقی محرمیت بین فرزندخوانده و سرپرستان چیست؟

۱-۵-۲ سوالات جزئی

راهکارهای حقوقی ایجاد محرمیت بین فرزندخوانده و سرپرستان چیست؟

راهکارهای فقهی ایجاد محرمیت بین فرزندخوانده و سرپرستان چیست؟

آثار محرمیت بین فرزندخوانده و سرپرستان چیست؟

۱-۶ مفاهیم

پیش از ورود به بحث در مورد راهکارهای ایجاد محرمیت بین فرزندخوانده و سرپرستان لازم است کلیاتی در خصوص مفهوم فرزندخواندگی در لغت و در اصطلاح و نیز مفهوم و معنای لغوی و اصطلاحی سرپرستی و محرمیت ارائه شود و به دنبال آن ذهن مخاطب با نهاد فرزندخواندگی و مفهوم محرمیت بیشتر آشنا شود تا درک بهتر و بیشتری از موضوع تحقیق داده باشد.

فرزندخواندگی از مسائلی است که در عصر حاضر مورد توجه قرار گرفته است. شاید بتوان گفت، منشأ اصلی توجه به فرزندخواندگی افزایش ناباروری به دلایل مختلف و جبران این خلل با پذیرش مسئله فرزندخواندگی است. فرزندخواندگی و احکام محرمیت در آن نیازمند بررسی بیشتر است .

مطالعه و تحقیق در خصوص هر موضوعی مستلزم شناخت اصطلاحات و مفاهیم پایه و کلیدی آن موضوع است. نکته قابل توجه در خصوص فرزندخواندگی این است که آن چه در سایر کشورها به عنوان فرزندخواندگی شناخته می شود، در حقوق ایران به عنوان سرپرستی کودکان بی سرپرست و بدسرپرست نام گرفته است؛ اما به علت رواج بیشتر عنوان فرزندخواندگی نسبت به سرپرستی، این دو واژه گاهی به جای یکدیگر به کار گرفته می شوند. حتی قانون گذار هم با مسامحه در مواردی کودک تحت سرپرستی را فرزندخوانده می نامد.

با در نظر گرفتن کارکردهای مختلف فرزندخواندگی و بر مبنای همین کارکردها که اغلب متناسب با اوضاع و احوال و شرایط جامعه است، تعاریف گوناگون و گاه متناقضی از فرزندخواندگی ارائه می شود. (مبین، ۱۳۸۴: ۳۰)

فرزندخواندگی به فرایندی گفته می شود که شخص یا اشخاص بالغ سرپرستی کودکی را می پذیرند که در حقیقت والدین او نیستند؛ اما از دید قانون والدین او محسوب می شوند. (کاهانی و دیگران ۱۳۷۶: ۳۶)

۱-۶-۱-۱ تعریف لغوی فرزندخواندگی

تبنی باب تفاعل از بنوت است بدین معناست که شخصی فرزند دیگری را به فرزندى خویش بگیرد و مانند فرزند نسبی همه آثار آن را از جمله توارث و محرمیت و... بر او مترتب کرده و او را دعی می‌نامند (مشکینی، ۱۳۹۳: ۱۲۶).

«الدعی» بر وزن فعلیل از ریشه دعا و دعوت، به معنی متبنی با صیغه اسم مفعول کسی که پسرخوانده گشته است؛ درحالی که از نظر نسب و ولادت به دیگری منسوب است. به معنای قبول کردن، پذیرفتن، مربوط ساختن و نام گذاردن است (آذر نوش، ۱۳۸۶: ۱۹۷).

تبنی و فرزندخواندگی را می‌توان دو واژه مترادف دانست. تبنی کلمه‌ای است عربی از ریشه بن و از باب تفاعل پسر خواندن و کسی را به پسرى گرفتن تبنی از ریشه ابن و بنوه و يقال تبنیه، او را پسر خویش قرار دادم. (ابن منظور، ۱۴۰۵: ۴۶۹).

در فرهنگ ابجدی پسرخوانده را الممز یا المصق یا الدعی می‌دانند، یعنی چیزی که نه استوار باشد و نه محکم (بستانی، ۱۳۷۵: ۸۶۰) در زمان جاهلیت اعراب پسرخوانده را دعی می‌نامیدند. (قرشی، ۱۴۱۲: ۳۴۸۲) اعراب جاهلی گاهی کسی را پسرخوانده قرار می‌دادند و در نتیجه پسرخوانده همانند پسر حقیقی فرد وارث میت شناخته می‌شد. رسم پسرخواندگی در میان ملت‌های دیگر هم وجود داشت که دختران از آن برخوردار نبودند. (مطهری، ۱۳۵۹: ۱۳۵)

۲-۶-۱- تعریف اصطلاحی فرزندخواندگی

در حقوق ایران، تعاریف مختلف و متفاوتی از فرزندخواندگی توسط حقوق‌دانان ارائه شده است که برای دستیابی به بهترین تعریف، آن‌ها را بررسی می‌کنیم.

در ترمینولوژی حقوقی در این مورد آمده است که «یک عمل حقوقی لازم است که موجب پیدایش رابطه فرزندى صوری بین دو شخص می‌گردد. یکی را فرزند خواه و دیگری را فرزندخوانده می‌نامند و رابطه مزبور را فرزندخواندگی می‌نامند» (جعفری لنگرودی، ۱۳۹۳: ۴۹۸).

در تعریف دیگری این طور آمده است که فرزندخواندگی منحصرأ به نوعی رابطه قضایی اطلاق می گردد که بر اثر پذیرش طفلی به عنوان فرزندخوانده از جانب مرد و زنی که والدین واقعی آن طفل نیستند صورت می گیرد. (امامی ۱۳۸۳: ۵۳) در این تعریف لفظ زن و مرد به کاررفته است. این زن و مرد می تواند تداعی گر هر زن و مردی باشد. در صورتی که زن و مرد مدنظر قانون گذار زن و مردی هستند که بین آنها علقه زوجیت باشد نه هر زن و مردی (قانون حمایت از کودکان و نوجوانان بی سرپرست و بدسرپرست ماده ۵، تبصره ۵) هم چنین در زبان حقوقی فرزند به کسی گفته می شود که از نسل دیگری بوده و بین آنها رابطه طبیعی و خونی موجود باشد و بین پدر و مادر جز در موارد استثنایی رابطه زوجیت ایجاد شده باشد. ممکن است زن و شوهری، فرزند غیر را به فرزندی بپذیرند که در این صورت قانون گذار چنین کودکی را در حکم فرزند واقعی این خانواده به شمار می آورد و آثاری بر این رابطه مجازی بار می کند. با این تفاوت نسبت به فرزند واقعی که پیوند موجود بین فرزند واقعی و والدین طبیعی و ناگسستنی است و رابطه حقوقی بین آنها از بین نخواهد رفت در صورتی که پیوند فرزندخوانده با والدین پذیرنده این قدر محکم نیست و عواملی مانند انحلال خانواده و نظیر آن با توجه به سیاست های قانون گذار می تواند رابطه حقوقی بین فرزندخوانده و والدین پذیرنده را زائل و نابود کند. (امامی، صفایی ۱۳۷۴: ۲۳)

فرزندخواندگی مدنی - دادرسی مدنی یک عمل حقوقی است که موجب پیدایش رابطه فرزندی صوری بین دو شخص می گردد، یکی را فرزندخوانده و دیگری را فرزند خواهد و رابطه مذکور را فرزندخواندگی می گویند. این عمل حقوقی را که فرزندخوانده در خانواده خود دارد را از بین نمی برد؛ این تعریف با کارکرد این نهاد در حقوق ایران سازگار نیست.

هم چنین گفته شده است که فرزندخواندگی یا تبنی آن است که کسی، دیگری را که فرزند طبیعی او نیست به فرزندی بپذیرد. فرزندخواندگی در صورتی که به رسمیت شناخته شده باشد، نوعی قرابت ایجاد